

By analyzing the daily routines and the organization of institutions such as plantations, Roberts can point to a convergence between different regions within the Atlantic that lasted until the abolition of the slave trade in 1807. Through comparison, the author unfolds connections. Even more significant is the value of the study for management history. Until very recently, scholars have typically placed the origins of labor management within the modern period of industrial capitalism. Roberts provides the first large-scale study within an Atlantic scope that depicts highly evolved management techniques in the early modern plantation societies of the Americas. This is a powerful perspective, because it expands the chronological as well as the geographical scope within the discipline of management history. Roberts exposes the Enlightenment, expands the history of management and integrates slavery in a general history of labor relations. The fact that he is able to do so while operating in an Atlantic context, is the greatest merit of his study and a surely a groundbreaking one. However, despite the ambitious scope of the study, some fundamental components are left out too easily.

While Roberts' analysis of the micro level and meso level is accomplished in an excellent fashion, the connection of these two levels to the macro level is often not that clear. Roberts argues that scholars can avoid debating whether slavery is consistent with capitalism, by focusing on labor systems. Yet, a labor system is part of a larger socio-economic system. This system goes largely unnoticed in the book, where it could have provided a framework to connect all regions of the Atlantic, as other authors have demonstrated. Next to this structural omission, the circulation of knowledge, such as Enlightenment thought and managerial techniques remain somewhat vague. Were these forms of knowledge transferred from the British metropolis to the colonies, or the other way around? Or was the Atlantic a site of mutual exchange? Obviously, working on such an extensive project within an Atlantic scope pushes every historian to prioritize some elements over others. Nevertheless, the book offers a fascinating viewpoint of how slavery can be integrated into the discipline of global labor history and how mechanisms of labor control have evolved over time.

Dennis van Lammeren
University of Amsterdam

Herman Langeveld *De man die in de put sprong. Willem Schermerhorn 1894-1977* (Amsterdam: Boom 2014) 624 p. ISBN 978-90-8953-277-0.

Met de publicatie van de biografie over Willem Schermerhorn (1894-1977) hebben praktisch alle twintigste eeuwse Nederlandse premiers hun biografie. Aan Jan de

Quay, Jelle Zijlstra en Pieter Sjoerds Gerbrandy wordt gewerkt en voor Wim Kok en Ruud Lubbers is het nog te vroeg. Alleen Th. de Meester (1905-1908) blijft over. Het is natuurlijk geen toeval dat de minder aansprekende minister-presidenten als laatste beschreven worden. Het verbaast dan ook dat Schermerhorn, die slechts één jaar premier was, zo'n lijvig boek ten deel valt. Aanvankelijk stond ook Langeveld een beperkte opzet voor ogen, maar gaandeweg werd de behoefte aan de voorgeschiedenis groter om grip op zijn personage te krijgen. De vraag is nu of dat ook gepubliceerd moet worden. Het leidt in dit prettig leesbare boek tot interessante inkijkjes in de verstrengeling van wetenschap en commercie, maar ook tot het, nogal overbodig, Systeem-Schermerhorn, een onderwijsmethode voor zijn studenten. Ter verduidelijking, Willem Schermerhorn was een zeer getalenteerd wetenschapper met internationale roem aan de TH in Delft. Interessant in deze periode is te zien dat Schermerhorn geen bestuurlijk baantje aan zich voorbij liet gaan. Hij was, zoals Langeveld stelt, een rasbestuurder (p.507), maar een raspoliticus was hij zeker niet.

Een van die bestuurlijke functies, voorzitterschap van Eenheid door Democratie, was voor de Duitsers reden hem in 1942 te arresteren en als gijzelaar op te sluiten in St. Michelsgestel. Het werd het keerpunt in het leven van Schermerhorn. Hij werd leider van de gijzelaars, was betrokken bij de lezingen en cursussen en nam intensief deel aan de discussies over politieke vernieuwing. Al voor de oorlog had Schermerhorn denkend vanuit begrippen als volksgemeenschap zich verzet tegen de 'hokjes- en schotjesgeest'. Hij pleitte voor een geestelijke en morele herbewapening om de morele en ethische ontwrichting van de jaren dertig tegen te gaan. Deze vage denkbeelden kregen in St. Michelsgestel onder invloed van de bekende religieus-socialist Willem Banning een politieke verdieping. Banning introduceerde het personalistisch socialisme. Hiermee kwam de nadruk te liggen op de menselijke persoonlijkheid die in de totalitaire ideologieën, maar ook in het liberale kapitalisme bij gebrek aan gemeenschapsdenken, tekort werd gedaan. Er werd gezocht naar een middenweg die de bestaande politieke structuren – verzuiling - moest doorbreken. Door het nadrukkelijk christelijk karakter dat Banning aan deze gedachten meegaf, werd de religieuze Schermerhorn gewonnen voor de Doorbraak, zoals de politieke vernieuwing bekend kwam te staan.

De voortreffelijke indruk die Schermerhorn in Michelsgestel maakte, zijn vernieuwingsstreven en doordat hij geen nadrukkelijk verleden in de oude politieke partijen had, maakten hem tot de ideale premier voor koningin Wilhelmina. In zijn uitgebreide beschrijving van de rol van Schermerhorn in de Doorbraak brengt Langeveld veel nuanceringen aan, en hij concludeert terecht dat de uiteindelijke mislukking gezocht moet worden in de taaie weerstand van de bestaande structuren. (p.343) Als premier (juni 1945- juli 1946) werd Schermerhorn met grote problemen geconfronteerd: een ontredderd land, wederopbouw en zuiveringen. Nergens

maakte Schermerhorn echt indruk. De regeringsverklaring was in wollige vernieuwingstaal gehuld en met de zuiveringen vergaloppeerde hij zich in een radio-praatje. Hij liet daar weten dat rond de 40 à 50.000 lichte gevallen voorwaardelijk vrijgelaten zouden worden. De juridische en praktische argumenten hiervoor waren allerzins redelijk, maar de politieke voelhorens ontbraken. Een storm van protest leidde tot Schermerhorns bakzeil. Hij zat als ethicus met de zuiveringen in zijn maag, maar schoof de problematiek door naar de minister van Justitie H.M.A.T. Kolschoten. Evenmin sterk was zijn optreden in de kwestie rond de Rijksvoorlichtingsdienst die meer een propaganda dan voorlichtingsdienst werd met instemming van de premier die vond dat het volk weerbaar gemaakt moest worden. Ideële motieven tegen de antidemocratische stromingen, maar zo vlak na de bezetting een inschattingsfout. De vrije pers reageerde boos en na vernietigende kritiek in de Tweede Kamer was Schermerhorn opnieuw de verliezer in een debat waar hij een pover figuur sloeg.(p.229)

Het is tekenend voor de politicus Schermerhorn hoe hij na de verkiezingsnederlaag van de PvdA in 1946 zich terzijde liet schuiven. Drees liet hem in de formatie vallen. De SDAP'ers kwamen terug en de vernieuwers werden geblokkeerd. Geruisloos werd Schermerhorn aan de kant geschoven en dat terwijl hij zijn hoogleraarsbaan aan de TH Delft had opgezegd om in de politiek verder te gaan. Hij was geen politiek vechter of overlevingskunstenaar. Tegen zijn zin werd hij afgekocht met het voorzitterschap van de Commissie-Generaal voor Nederlands-Indië.

Langevelds sympathie ligt bij de religieus, ethisch bevlogen intellectueel Schermerhorn waarbij hij de kritische kanttekeningen niet schuwt. Maar de mens Schermerhorn blijft, ondanks de speurzin van Langeveld, aan de oppervlakte. Wat waren Schermerhorns dieper gevoelens en gedachten bijvoorbeeld toen hij als premier de verantwoordelijkheid droeg voor de executie van zijn studiegenoot Mussert? De politicus daarentegen heeft Langeveld haarscherp getekend. Daar ligt de kracht van het boek. Met oog voor detail stelt de auteur voortdurend het beeld scherper zowel van Schermerhorn als zijn politieke omgeving. Daarmee is het boek een waardevolle bijdrage aan de politieke geschiedschrijving.

Arno Bornebroek